
10.Náklady a kalkulácie

Náklad

- peňažné vyjadrenie spotreby živej a zhmotnenej práce
- peňažné ocenenie vstupov

Náklad - okamih spotreby

Výdavok -okamih úhrady

Význam sledovania nákladov

- zistenie hospodárskeho výsledku
- hľadanie rezerv na znižovanie N
- podklady pre plánovanie N na ďalšie obdobia
- podklad pre stanovenie ceny

Členenie nákladov

1. z účtovného hľadiska

- a) prevádzkové (účtové skupiny 50 - 55)
- b) finančné (účtové skupiny 56 a 57)
- c) mimoriadne (účtová skupina 58)

2. z hľadiska pôvodu

- a) prvotné (vznikajú spotrebou externých výkonov)
- b) druhotné (vznikajú spotrebou vlastných výkonov)

3. druhové

- a) materiálové náklady
- b) odpisy
- c) mzdové náklady
- d) ostatné

4. z hľadiska kalkulácií

- a) priame
 - spojené s kalkulačnou jednicou priamo
 - dajú sa zistiť priamo a presne na kalkulačnú jednicu
 - ich základ tvoria technologické náklady vyjadrené v technicko-hospodárskych normách spotreby a výkonu (napr. spotreba látky na 1 obrus, ...)
- b) režijné
 - vznikajú pri zabezpečení, obsluhu a riadení výroby, pri činnosti podniku ako celku, v súvislosti so zabezpečením odbytu výkonov
 - na jednicu výkonu sa určujú pomocou podielu, prirážky alebo iného zvoleného spôsobu

Náklady vo vzťahu k objemu výroby

1. Fixné

- náklady, ktoré sa nemenia pri zmene objemu výroby, alebo sa menia v skokoch (napr. pri nákupe HIM)
- v prepočte na 1 ks sa s rastom objemu výroby znižujú
- odpisy, mzdy THP

2. Premennivé (pružné, variabilné)

- náklady, ktoré sa pri zmene objemu výroby menia
- a) **proporcionálne**
 - menia sa priamoúmerne so zmenou objemu výroby

- na 1 ks sú rovnaké
 - priamy materiál, priame mzdy
- b) **progresívne**
- rastú rýchlejšie ako objem výroby
 - na 1 ks rastú
 - progresívna úkolová mzda, mzda za nadčas
- c) **degresívne**
- rastú pomalšie ako objem výroby
 - na 1 ks klesajú
 - spotreba pomocného materiálu, náklady na opravy, spotreba paliva
- d) **regresívne**
- vyvíjajú sa nepriamoúmerne s objemom výroby
 - mzda za preстоje

Kalkulácia = určenie alebo zistenie nákladov na jednicu výkonu

- využívajú sa na riadenie a kontrolu hospodárnosti
- potrebné pri oceňovaní zásob vlastnej výroby
- podklad pre cenové rozhodovanie
- **predmetom je kalkulačná jednica**, ktorá môže byť
 - taká istá ako jednotka výkonu (1 televízor, 1 oblek)
 - časťou výkonu (vystrihnutie obleku, ušitie obleku)
 - násobkom výkonu (100 tehál = 1 tehlová jednotka)
- **význam**
 - určiť a vypočítať podstatnú zložku ceny výkonu
 - kontrola nákladov na určený výkon
 - určiť náklady jednotlivým čiastkovým činnostiam a útvarom, ktoré sa na výkone podieľajú
 - kontrola plnenie stanovených výkonov a prác

Druhy kalkulácií

1. čas zostavovania kalkulácie

- a) predbežná - zostavuje sa pred uskutočnením výkonu = na budúce výkony
- b) výsledná - zostavuje sa po uskutočnení výkonu = zisťuje skutočné náklady

2. miera presnosti

- a) **normové** - zostavujú sa podľa overených noriem a normatífov, ktoré platia v čase uskutočňovania výkonu
 - I. plánové - vychádza sa z priemerných vlastných nákladov, ktoré sa môžu vynaložiť v kalkulovanom období a výkony
 - II. operatívne - berie do úvahy konkrétne technické, technologické, organizačné a ekonomické podmienky bezprostredne pred začatím výkonu
- b) **prepočtové** - keď sa niektoré náklady určujú prepočtom z porovnateľných jednotiek výkonu

Kalkulácia úplných nákladov

priame N

+ nepriame N

úplné vlastné náklady

nevýhody:

- neberie do úvahy fixné N
- poznať vopred objem výroby

Kalkulačný vzorec:

PMAT
+ PMZD
+ ostatné priame N
+ VYR

VLASTNÉ NÁKLADY VÝROBY
+ SR

VLASTNÉ NÁKLADY VÝKONU
+ OR

ÚPLNÉ VLASTNÉ NÁKLADY

Kalkulácia neúplných nákladov

- priame N
+ hrubé rozpätie (marža) - pokrýva fixné N a zisk

Metódy kalkulácie

= postupy pri rozdelení režijných nákladov na kalkulačnú jednicu

- a) kalkulácia delením (jednoduchú kalkuláciu delením, kalkuláciu delením s pomerovými číslami)
- b) prirážkovú kalkuláciu
- c) kalkuláciu združených výkonov

Kalkulácia delením

- najjednoduchší spôsob určenie nákladov na kalkulačnú jednicu
- používa sa, keď podnik v určitom čase poskytuje (vyrába) jeden druh výkonu - všetky náklady sa výkajú len jedného druhu výkonu:

$$\text{Náklady na kalkulačnú jednicu} = \frac{\text{náklady podniku za obdobie}}{\text{množstvo výkonov}}$$

Kalkulácia delením s pomerovými číslami

- keď podnik vyrába viac typov výrobkov rovnakým technologickým postupom, ale odlišujú sa vyššou spotrebou priameho materiálu, prácnosťou, ...
- postup:
 1. z rozličných rovnorodých výkonov sa zvolí jeden ak základný a určí sa mu pomerové číslo 1
 2. všetky ostatné výrobky sa prepočítajú pomocou pomerových čísel na tento základný výkon
 3. režijné náklady, podobne ako pri kalkulácii delením, sa podelia prepočítaným výkonom
 4. pomerovým číslom sa prepočítajú náklady na jednotlivé druhy výkonov

Prirážková kalkulácia

- nepriame náklady sa pri viacerých druhoch výkonov určujú v kalkulácii pomocou réžijnej prirážky alebo réžijnej sadzby

Réžijná prirážka - koľko % z réžijných nákladov pripadne na každý druh výkonu podľa zvolenej základne

$$\% \text{ réžijnej prirážky} = \frac{\text{objem nákladov na rozvrhnutie} * 100}{\text{rozvrhová základňa v peňažných jednotkách}}$$

Režijná sadzba - koľko nákladov na jednotku výkonu (naturálne jednotky)

$$\text{Réžijná sadzba} = \frac{\text{réžijné náklady}}{\text{rozvrhová základňa v naturálnych jednotkách}}$$

Kalkulácia nákladov v združenej výrobe

Združenými výrobkami rozumieme produkty, ktoré vzniknú súbežne v dôsledku výrobného procesu, napríklad pri destilácii ropy, výrobe plynu z uhlia, ...

- od celkových nákladov sa odpočíta cena vedľajších výrobkov a zostatok nákladov sa pokladá za náklady na hlavný výrobok
- náklady jednotlivých výrobkov výrobného procesu sa rozdelia na paralelné produkty v určitom pomere. Pomer sa môže určiť podľa ceny, hmotnosti, ...

Plánovanie nákladov

- podľa jednotlivých druhov (druhové členenie nákladov)
- platí zásada, že ak nákladový druh tvorí viac ako 5 % celkových nákladov, plánuje sa ako samostatná nákladová položka

Spotreba materiálu

- priamy materiál - kalkulácia, objem výroby
- nepriamy, réžijný - predchádzajúce obdobia, odhad

Mzdy

- priame - počet pracovníkov, priemerná mzda
- THP - predchádzajúce obdobia

Odpisy - odpisový plán

Opravy a udržiavanie - predchádzajúce obdobia

Reklama - % z obratu

Úroky - veľkosť úveru, úroková sadzba

Poistné - poistná zmluva

Zásady účtovania nákladov

1. všetky druhy nákladov sa účtujú na príslušných účtoch nákladov na strane Má dať. Položky, ktoré náklady znižujú sa účtujú na strane Dal alebo červeným zápisom na strane Má dať
2. náklady sa účtujú v jednotlivých účtoch nákladov narastajúcim spôsobom od začiatku až do konca účtovného obdobia
3. náklady sa na účtoch v účtovej triede 5 účtujú časovo rozlíšené
4. na konci účtovného obdobia pri účtovnej uzávierke zostatky všetkých účtov nákladov sa prevádzajú na stranu Má dať účtu 710

Časové rozlíšenie nákladov

Predmetom časového rozlíšenia sú iba tie položky nákladov, pri ktorých je možné:

- a) vecne vymedziť ich účel
- b) určiť ich výšku
- c) stanoviť obdobie, ktorého sa týkajú

Náklady budúcich období - nájomné zaplatené vopred

1. výdavok v bežnom období 381 (382) / rôzne účty A a P
2. podiel nákladov do bežného obdobia 5xx/381 (382)

Účet 381 - keď výdavok možno v budúcnosti priradiť ku konkrétnemu účtu nákladov
382 - keď má výdavok charakter komplexných nákladov

Výdavky budúcich období - náklad bežného obdobia ktorý bude uhradený v budúcom období

1. podiel budúceho výdavku pripadajúceho na bežný rok 5xx/383
2. uskutočnený výdavok 383/rôzne účty A a P

Znižovanie nákladov

Cieľ - znížiť náklady na jednotku produkcie pri tej istej, prípadne vyššej kvalite

PMAT

- norma spotreby materiálu, cena za jednotku
- nové zariadenie, technológia, zmena konštrukcie výrobku, zmena materiálu, výber výhodnejšieho dodávateľa, výroba vo väčších množstvách - nákup viac materiálu - rabaty, zmena spôsobu dopravy

PMZD

- výkonové normy, mzdová tarifa - stanovená zákonom
- zvyšovanie produktivity práce: zmena technológie, výkonnejšie stroje a zariadenia, odborné vzdelaní pracovníci, lepšia organizácia práce

VYR

- odpisy - zvyšovanie objemu výroby, využívanie výrobných kapacít
- opravy a údržba- prevencia

SR

- mzdy THP - znižovanie počtu pracovníkov, reorganizácia práce, výpočtová technika- úspora pracovníkov
- cestovné - koordinácia pracovných miest, na 1 ceste vybaviť viac záležitostí
- spoje - príprava telefonických hovorov, kontrola súkromných telefonátov

OR - prepravné, reklama

Daň z príjmov

Daň z príjmov právnických osôb

- účet 341
- súčasť nákladov účtovnej jednotky v dvoch položkách:
 - daň z príjmov z bežnej činnosti
 - daň z príjmov z mimoriadnej činnosti
- **účtovanie**

V bežnom roku:

1. Úhrada preddavku na DzP počas roka z bankového účtu 341/221
2. Záväzok splatnej DzP z bežnej činnosti podľa daňového priznania na konci roka 591/341
3. Záväzok splatnej DzP z mimoriadnej činnosti 593/341

V nasledujúcom roku:

4. Úhrada rozdielu medzi vyrubenou daňou a preddavkami z bankového účtu 341/221
5. Vyrubenie DzP za minulý rok 595/341
6. Vrátanie DzP za predminulý rok 341/595
7. Úhrada rozdielu medzi dorubkom a vrátením 341/221

Rozpočtovanie nákladov

a) priame

- na základe predbežnej kalkulácie
= kalkulovaný náklad na jednicu výkonu * výkon

b) nepriame

- viacerými spôsobmi
 - podľa predchádzajúcich období
 - podľa sadzieb, operatívnych plánov, limitov, ...